

לאור החכמה

לאור חכמתו של רבינו בעל 'אור שמח' ו'משך חכמה'

עלון מס' 32 | פרשת שלח תשפ"א

שמחת התורה

עומקה של תורה

ציצית שלא לשמה שהתערבה

ד: ואף שדין רוב נלמד (חולין יא.) מביטול דעת מיעוט הדיינים לרובם, והם הלא מצטרפים למנין הרוב הנלמד מפסוקים (ריש סנהדרין) שצריך שבעים ואחד לנפשות ועשרים ושלשה לממונות. אין זה משום שדעת המיעוט מתהפכת לדעת הרוב ונמנית עמו, אלא שאחר הביטול ואי הקיום של דעת המיעוט בהכרעת הדין, חובה על כולם יחד להודיע את דעתם המושלמת, הגם שנוצרה רק מדעת הרוב.

ה: ראיה לדבר, ממה שהוצרכו לגזור (נדה עא. וברש"י ד"ה הרוג) על דם תבוסה שיש בו ספק אם רובו קודם מיתה או אחריה, משום שגם בודאי רובו לאחר מיתה אין טומאתו מדאורייתא אלא מדרבנן משום שהתורה טמאה רק רביעית שלמה של מת. הרי שאין דין הביטול יכול לקיים את הדם הטהור ולהחשיבו לטמא, וכנ"ל.

ו: אך לגבי ציצית יש סיבה נוספת שהביטול לא יגרום להכשרתה, כי דין ביטול הוא דוקא כשאין צורך במעלה נוספת בשביל ההיתר ולכן בסילוק ההתייחסות לגורם האיסור הותר הדבר, אבל במקום שיש צורך במעלה למען ההכשר, אין הביטול יכול להוסיף מעלה שאינה קיימת. וכיוון שדין לשמה בציצית הוא מעלה חיובית ולא רק הסרת איסור, אין בכח הביטול להכשירו.

ואף ששחיטה צריכה כוונה ואעפ"כ חתיכה נבלה בטלה בחתיכות שחוטה ומותרת באכילה, אין זה משום שהנבלה מקבלת מעלת שחוטה, כי זה אי אפשר כמו שהתבאר, רק אין בה את האיסור של נבלה והיא כשאר מאכלות שאינן שחוטות או טריפות.

(אור שמח מאכלות אסורות פט"ו ה"י, ציצית פ"א ה"א)

א: יש לדון בציצית שנעשתה שלא לשמה שהתערבה בציציות כשרות שנעשו לשמה, האם היא מתבטלת ברוב כשרות כשאר איסורין שבתורה ומקיימים בהם מצוות ציצית, או שאין בהם דין ביטול.

ב: דנו האחרונים (פמ"ג שער התערבות ח"ג פ"ה, ועוד) האם היתר שהתבטל באיסור נחשב כקיים אלא שהתהפך לאיסור, או שביטולו הוא שאינו נחשב כקיים כלל ולכן נחשב הכל לאסור. ונפקא מינה באין באיסור עצמו שיעור למלקות או לכרת, שאם ביטולו נחשב כמותו, אזי יש כאן שיעור איסור משניהם יחד, אך אם ביטולו מחשיבו כאינו כלל, אין כאן שיעור למלקות וכרת.

ג: אך האמת שלא מצינו בשום מקום שביטול יהפוך את מציאות הדבר, אלא אדרבה כל מהותו של הביטול היא שלא להתייחס אל המיעוט במקום שיש רוב, ואם ניתן לו ייחוס ונחשיבו לקיים הרי שב למקומו יחד עם דינו. ואם כן גם בציצית, למרות שאין ציצית זו נחשבת שלא לשמה, אך היא אינה נחשבת כלל ולא תמנה במנין הפתילים.

סברא זו נמצאת בדברי הגמרא (נדרים נט.). על פי ביאורו של הר"ן (שם ד"ה וכו'), שאף על פי שגידולי היתר מבטלים את הזריעה שנעשתה בבצלים של איסור ומותר לאכלם, כיון שאכילתו נחשבת על פי הרוב שהוא מותר, מכל מקום לענין טבל אין צריך לחשב גם את בצלי הזריעה שתוקנו קודם זריעתם, כי התירם לא הלך. הוי אומר, למרות שהביטול מכשיר לאכילה את המיעוט, הרי זה משום שהמיעוט אינו נחשב כלל בתוך הרוב ולא שהשתנה מצבו, ועל כן לגבי מעשר לא יתכן למנות את המיעוט כדי לעשרו, כי הוא אינו מחשיבו ללא מעושר אלא לאינו קיים.

אור הדעת

פרקי מחשבה

זכירת הציצית

שכלפי האמת אין שום חציצה. וכדמיון נעים זמירות ישראל על ראשית הבריאה ותחילת ההשתלשלות לעולמות תחתונים (תהילים קד ב, ראה מלבי"ם) 'עטה אור כשלמה', כבגד הזה המאפשר את קיומו של הגוף בלא התגלות, וכמו שדרשו מפסוק זה (ב"ר פ"ג ד) 'מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו'.

ד: הוראת הציצית היא, שעולמנו זה הדומה לבגד, אינו ארוג בשלמותו מטבע בריאתו, רק תלויים בכנפותיו חוטים אשר אינם ארוגים עדיין ושלמות הבגד והעולם תלויים בהם, וזה על ידי קיום המצוות להשלמת תפקיד וייעוד העולם, לכן זכירת הציצית תזכיר את קיום המצוות כהשלמה לאריגת הבגד הנפלא, הוא העולם התחתון, עולם הנבראים.

ה: אך שלא נחשוב כי ביד האדם לתקן את הבריאה לבדו בכח מעשיו, שהרי אין לאדם כח אמיתי משל עצמו חלילה, ובאמת 'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי' (קידושין ל:), רק שמתוך בחירת האדם בטוב ורצונו לארוג ולהשלים את הבריאה, הקב"ה עוזרו ונותן לו שלמות זו במתנה נוספת.

זו הוראת הגדיל והציציות, שגם את הציציות שהותיר הבורא למלאכת האדם להשלים את בריאתו, עדיין צריך את עזרתו כדי לארוג ולגדול.

ז: 'זאתה בן אדם הכן לבבך ולבלי לכת אחר העין והלב, ולתת רסן בעד התאוות החמריות ולידבק בהשי"ת... ובוזה פיקן ברכה כל מעיינות הטבע עפ"י ההשגחה האלקית לבלי די, ותצא הבריאה לשלמותה האמיתית כפי כוונת השי"ת'.

(משך חכמה במדבר טו מ)

א: ברא הבורא את עולמו בצורה המאפשרת לראות את היוצר מתוך יצירתו, אך לא מכרחת, לא די בעצם הבריאה כדי שתכריז על בוראה, רק עמלו של האדם יגלה המכוסה ויודיע את מציאות וגדלות הבורא, 'והארץ נתן לבני אדם' (תהילים קטז טז).

ראשון המאמינים, אברהם אבינו, גילה את הבורא מתוך בריאתו במאמציו האנושיים, והשלים בכך את ייעוד הבריאה שאינה מכרזת מעצמה, על כן דרשו חז"ל (ב"ר פ"ב ט) על הפסוק (בראשית ב ד) 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' שאין לקרותו אלא 'באברהם', כי הבריאה לא הושלמה במטרתה להודיע את הבורא, כי אם על ידי אברהם.

ב: כן ביאר רבי עקיבא לטורנוסרופוס הרשע (תנחומא תזריע ה) את מצוות מילה, שאמר לו שמעשי בני אדם נאים יותר ממעשי הבורא כעין הגלוסקאות היפות מן השבלים, והוא כי מציאות הבריאה אינה מושלמת כי אם על ידי האדם, והבורא לא ברא את האדם מהול, כדי לצרף את הבריות על ידי המצוות.

לכן על ר' לוי שדרש שאברהם מצא את עצמו מהול ולא הוזקק למול בעצמו, צעק ר' זעירא ככרוכיא בלשון 'כזבנא שקרנא', כי אין זה 'שקר וכזב' בגלל אמת היצונית, אלא הדבר מצד עצמו מוכיח את השקר והכזב שבו, כי אם הבורא גם מל אותו, בטלה כל כוונת הבריאה שהאדם ישלים את עצמו, ובודאי אצל אברהם גדול המאמינים.

ג: בריאת העולמות באופן מוסתר המצפה להתגלותו על ידי הברואים, הרי היא כבגד המכסה את הגוף לעיני הרואים, הגם

משך הלב

מעשי תורה ויראה

החזיק עם האצבע

ועד כמה החיוב בזה, שמעתי מעשה שהיה עם הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל אור שמח (סיפר לי אחד ששמע מאביו שהיה נוכח בשעת מעשה), שפעם ישב ללמוד ודפקו על דלת ביתו וקם לפתוח את הדלת, והחזיק בידו את הגמרא עם האצבע במקום שאחז, ושאלו אותו מדוע הוא עושה ככה, הרי יכול להשאיר את הגמרא במקומו ולעשות סימן היכן שאחז, והשיב ואמר: הרי בדברי תורה כתוב 'התעייף עיניך בו ואיננו', ואם אדם מסיח דעתו כהרף עין מן התורה מיד הוא שוכח את מה שלמד.

ואף על פי שהיה בעל זיכרון מיוחד למעלה מן הטבע, ואף פעם לא שכח ממה שלמד כלום וידע את כל מה שכתוב בספרים שהיו בביתו, אף על פי כן החזיק בידו את הגמרא עם האצבע בפנים כדי שלא יהיה היסח הדעת מתורה. מפני שאם יש היסח הדעת מתורה אפילו רגע אחד זו כבר לא אותה דרגה, והדבקות בתורה היא לא אותה דבקות בתורה, כי כשמסיחים דעת יש פירוד בין הנשמה לתורה וחסר הקשר של הנשמה עם התורה.

(מרן הגרי"ג שליט"א, קובץ היכלא גליון ג')

חכמת חכמיו

בינת המקראות

שמעו

שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה... ועננך עומד עליהם (במדבר יד יד)

א: תיבת שמעו תמוהה, כי הלא ראו וידעו המצרים את השגחת ה' על ישראל ולא היו צריכים לשמוע זאת.

ב: אמרו בספרי (בהעלותך פ"ג) 'ואש תהיה לילה לעיני בני ישראל, על ישראל הוא מאיר ואינו מאיר לעו"ג'.

ג: תיבת שמעו נסובה על עמוד הענן והאש שלא ראו אותו הגויים ורק מכך השמיעה הכירוהו.

(משך חכמה במדבר יד יד)